voor de Straatprediking verslag uit van haren arbeid.

6. Als sprekers bij de Straatprediking treden slechts personen op, die op daartoe strekkend advies van de sub-commissie door de Commissie voor den Evangelisatie-arbeid zijn voorgedragen aan den Kerkeraad en door dezen zijn benoemd.

7. De sub-commissie voert al haren arbeid uit in gebondenheid aan deze regeling en voor zooveel noodig volgens nadere opdracht van de Commissie voor den Evangelisatie-arbeid.

Tot zoover de Zaandamsche regeling.

Vinde het navolging, waar men dit werk nog niet ter hand nam.

N. B.

LITERATUUR EN KUNST.

Christendom en Kunst. [1])

I.

Daar de bedoeling van deze rubriek in „De Reformatie", naar ik meen te mogen besluiten uit vorige artikelen, in hoofdzaak is: leiding te geven aan de onder ons, speciaal onder de jongere generatie, opwakende belangstelling in literatuur en kunst, wilde ik pogen in enkele vervolgartikelen het bovenstaand onderwerp met al zijn eigenaardige moeilijkheden zoo veel mogelijk ook van praktischen kant te bezien. Ik doe dit in 't geheel niet uit een zekere schuwheid voor theoretische bezinning, maar geleid door de volgende overweging:

Het is een onloochenbaar feit, dat het in de praktijk van het leven bijna nooit zóó toegaat, dat men uitgaande van theoretische bespiegeling voortschrijdt tot praktische verwerkelijking van het door bezinning verkregene, — maar het geschiedt meestal zóó, dat wij ons op zeker oogenblik van ons leven plotseling bewust worden van den geestelijken nood, waarin wij verkeeren, omdat wij verlegen staan in de felle werkelijkheid van het leven. Om het met andere woorden te zeggen: de praktijk van het leven, die ons dringt tot beslissen en tot het innemen van een bepaald „standpunt", komt vaak op ons aan lang vóór onze theorie „af" is, — ja zelfs vóór we nog met onze gedachten op theoretische baan ons begeven hebben!

Deze levenswerkelijkheid is het dus, die aandrijft tot bezinning, — die de atmosfeer pas schept voor zulk een bezinning.

Nu bestaat er ondanks dit alles toch gevaar, dat sommigen buiten alle contact met het leven een theorie-van-eigen-maaksel opbouwend, die nu à tort et à travers trachten te handhaven tegenover hen, die juist door innig contact met het leven een eenigszins anderen „kijk" gekregen hebben op vele dingen, en bezwaarlijk hunne bevrediging kunnen vinden in zulk een geheel buiten-het leven-om-opgebouwd stelsel.

Deze methode heeft dit niet te onderschatten gevaar: zij brengt ons tot allerlei aprioristische (voorbarige) constructies, die misschien voor een oogenblik wel bevredigen, zelfs door haar kunstvollen vorm een zeker aesthetisch genot kunnen verschaffen, maar die haar schijnbestaan niet langer kunnen rekken, wanneer zij de vuurproef der werkelijkheid moeten doorstaan.

Het is een methode, die ook onder ons wel eens slachtoffers gemaakt heeft, en zeker zal voortgaan te maken, als we niet leeren voorzichtig te zijn, en minder roekeloos antwoorden te geven op vragen, wier beteekenis en diepte nauwelijks gepeild is. Het is een feit, dat wij de oplossingen van allerlei levensmoeilijkheden meenen klaar te hebben en er over te kunnen beschikken naar believen als over een homoeopathische huisapotheek, welke kwaal zich maar mocht voordoen.

Zoo w e t e n wij allen, dat wij als Christenen „in de wereld" maar niet „van de wereld" moeten zijn, — dat wij aardsche schatten, voorzoover wij daarmee bedeeld zijn, moeten bezitten „als niet bezittende", maar weten wij ook, dat dit niet als o p l o s s i n g mag worden aangeboden aan een, die daarmee worstelt in zijn leven?

Zijn wij er van overtuigd, dat wij met zulk een schijn-oplossing de moeilijkheden alleen maar a a n d u i d e n, maar ze overigens geen haarbreed verder tot haar werkelijke oplossing brengen?

En zoo zeggen wij nog veel meer, waarmee wij te goeder trouw ernstige menschen van ons verwijderen, in plaats van hen verder te helpen. Wij houden dan onze theorie gereed, de één in extenso, de ander in zak-formaat, maar de toepassing op de praktijk is te schematisch, te voorbarig; wij geven den indruk van te veel op te leggen, te weinig aan te passen!

Wanneer het mij niet te ver afvoerde van mijn eigenlijk onderwerp, zou ik hier nog veel aan willen toevoegen.

Toch vlei ik mij met de gedachte, dat deze inleiding niet geheel overbodig geweest is. Immers ook waar de verhouding van Christendom en kunst ter sprake komt, moeten wij helaas vaak een dergelijke geweldenarij constateeren, wanneer een voorbarig opgestelde theorie wordt opgelegd aan de praktijk.

Voor velen is de kwestie van de verhouding van Christendom en kunst nog altijd een zeer eenvoudige, ja eigenlijk niet eens een kwestie! Het is immers zeer gemakkelijk het woordje „Christelijk" voor „kunst" te plaatsen. Wat wij dan onder deze „Christelijke kunst" te verstaan hebben schijnt zeer duidelijk, en hoe zoo iets ontstaat, kan men zich zoo gemakkelijk indenken. Het kan immers niet anders, denkt men, of een Christen, die tevens het geluk heeft een kunstenaarsaanleg te bezitten, „produceert" (let op het mechanische in dit beeld!) van zelf „Christelijke kunst".

Het kunstwerk van zulk een Christen, of het kunstwerk, dat een Christen „genieten" mag, zal nu hebben te voldoen aan twee eischen. Het moet „schoon" zijn naar den vorm, maar wat den inhoud betreft ook beantwoorden aan zekere zedelijke normen, ons in Gods Woord geopenbaard.

Nu moet het mij dadelijk van 't hart, dat men (zeer terecht, als men nog ernst maakt met het woord „christelijk") wat betreft de tweede eisch onder ons van geen transigeeren weten wil, — maar dat men zeer groote schade berokkend heeft aan eigen zaak, door onder de vlag van „Christelijke kunst" te varen met een zeer bedenkelijke lading. Het is een feit, dat jammerlijke „kunstproducten", die aan den eersten eisch weinig of in 't geheel niet beantwoordden, toch nog onder ons geduld, en zelfs openlijk aangeprezen werden. Ik meen echter, dat Dr Wielenga over dit euvel den staf gebroken heeft op zulk een lofwaardige wijze, dat ik het hem niet gaarne zou trachten te verbeteren!

De vraag is thans aan de orde: „Is aan een dergelijken eisch in onze dagen zoo gemakkelijk te voldoen?" Vooral als men ernstig rekening houdt met de eischen van het Christelijk leven en tegelijk in aanmerking neemt onze moderne kunstontwikkeling? Of is het stellen van de twee bovengenoemde voorwaarden zonder meer niet àl te naief? Wij vreezen, dat we hier te doen hebben met een van de zooeven genoemde schijn-oplossingen van moeilijke levensproblemen in één zinnetje!

Het is in elk geval reeds een verschijnsel, dat tot ernstig nadenken stemt, wanneer een veelbelovend dichter als Geerten Gossaert zijn kunst vaarwel zegt, omdat hij voor zich geen synthese kan vinden tusschen Christendom en kunst. En meerderen zijn er in onzen tijd, die met gelijke moeilijkheden te kampen hebben.

Ik mag hier in dit verband wel eens noemen de jaarlijksche aesthetisch-religieuze conferenties van de N. C. S. V., waar, juist om het eenzijdig-theoretische te vermijden, steeds bekende letterkundigen en kunstenaars genoodigd worden. Er gaat bijna geen jaar voorbij, of deze in 't oog van velen reeds opgeloste kwestie eischt daar een belangrijk, zoo niet het grootste deel van de besprekingen voor zich op.

Van al deze verschijnselen geen nota te nemen, zou eenvoudig onverantwoordelijk zijn, al zouden we ten slotte zelf op grond van eigen overtuiging ons meer geneigd voelen tot een ander standpunt.

Vóór we dus persoonlijk een dergelijke synthese aanvaarden, hebben we ons wèl rekenschap te geven, of we niet twee geheel heterogene dingen willen verbinden. En wie ten slotte door ernstig nadenken en na veel teleurstellende ervaring tot de conclusie mocht komen, dat hij voorshands geen mogelijkheid ziet tot vereeniging van deze beiden in eigen leven, diens besluit hebben wij in elk geval te eerbiedigen.

„Laten wij het ons voor gezegd houden", waarschuwde Dr W. terecht, „wanneer zulke mannen, die èn de kunst èn het Christendom hebben doorvoeld, verklaren, dat naar h u n bevinding beide onvereenigbaar zijn" (vgl. „De Reformatie" van 25 Febr. j.l.)

Maar ik wilde hierover later nog uitvoeriger spreken. In een volgend artikel wilde ik nu de vraag onder de oogen zien, wat het ons eigenlijk zoo lastig maakt, als wij de twee begrippen „Christendom" en „kunst" gaan combineeren, en welke twee elkaar schijnbaar uitsluitende levensrichtingen we dan ontmoeten.

W. E. ENGELKES.

[1]) Tot mijn groote vreugde zal de heer W. E. Engelkes, litt. hum. doctg., — dus reeds om zijn beroepsstudie een bevoegde op dit gebied — een poging doen voor de lezers van „De Reformatie" het vraagstuk van de verhouding van christendom en kunst te belichten.

Tot dusver is bijna uitsluitend in deze rubriek de meer begrensde kwestie van letterkunde en christendom aan de orde gesteld.

Het is noodig, dat wij, tegelijk met het aangrijpen en vasthouden van het grondprincipe, de kunst als zoodanig binnen ons gezichtsveld brengen.

Reeds het enkele stellen van het probleem heeft voor ons, in dit opzicht klaas-vaakend, volk, intensief-opvoedkundige beteekenis.

Wij mogen echter van den heer Engelkes meer verwachten dan een enkel wakker stooten tot belangstelling.

En wat vooral voor ons blad waarde heeft: De schrijver behoort tot degenen, die de beweging en het doel der „jongeren" begrijpt en zelf beslist aan hun zijde staat. B. W.

PERS-SCHOUW.

Het Getuigenis des Heiligen Geestes.

Zoowel de Theologische School als de Vrije Universiteit hebben in deze weken haar jaarvergaderingen. Wij geven niet als andere bladen uitgebreide verslagen, van wat daar gesproken en besloten wordt, maar kiezen er het een en ander uit, wat wij gaarne onder de aandacht van de lezers brengen.

Op den Theologischen Schooldag behandelde Ds van Dijk van Groningen het Getuigenis des Heiligen Geestes (Testimonium Spiritus Sancti) en dan niet het Algemeene Geestesgetuigenis (Testimonium Spiritus Sancti Generale), maar het Bijzondere (speciale) en nog meer gepreciseerd niet het uitwendige (externum), maar het inwendige (internum). Hiermee heb ik dan meteen de voornaamste Latijnsche woorden vertaald.

Van te voren had „De Bazuin" de volgende stellingen gepubliceerd:

I. Wanneer wij gaan spreken over het Testimonium Spiritus Sancti, dan hebben wij daarbij op het oog niet het Testimonium Spiritus Sancti generale, doch het Testimonium Spiritus Sancti speciale, en dan niet het Test. S. S. speciale externum doch het T. S. S. i n t e r n u m.

II. Onder dit T. S. S. speciale internum hebben wij te verstaan die werking des Heiligen Geestes in den mensch, waardoor deze het vermogen, den zin ontvangt om de Heilige Schrift onmiddellijk te herkennen als het Woord van God en dus als de Waarheid.

III. Aangezien dit T. S. S. niet te scheiden is van, maar feitelijk één is met de wedergeboorte, zoo volgt hieruit, dat de uitwerking van het T. S. S. in den mensch niet slechts deze is, dat hij de Heilige Schrift als Gods Woord herkent, maar ook dit, dat de mensch door dit Testimonium er toe gebracht wordt, zich voor dat Woord te buigen, op dat Woord te vertrouwen, zich door dat Woord te laten verblijden en vertroosten.

IV. Uit het voorgaande volgt vanzelf dat het T. S. S. niet geeft een n i e u w e openbaring naast of boven de Heilige Schrift, noch ook h e r h a a l t wat reeds in de Heilige Schrift is gezegd.

Het T. S. S. is een formeele werking des Geestes, maar heeft geen materieelen inhoud.

V. Ofschoon de laatste stelling onder ons wel algemeene instemming zal vinden, zoo worden er toch telkens uitdrukkingen gebezigd, die den indruk vestigen als zou men wel eenigen materieelen inhoud aan dit getuigenis toeschrijven.

VI. Om dit laatste te voorkomen verdiende het misschien aanbeveling om de bedoelde werking des Geestes niet te noemen Testimonium, of Getuigenis, maar liever Illuminatie of Verlichting.

Een „Getuigenis" toch laat zich niet denken zonder bepaalden inhoud, ter „v e r l i c h t i n g", hetwelk inderdaad een zuivere formeele werking is.

VII. Dit T. S. S. nu heeft betrekking op heel de Heilige Schrift. Het leert ons niet slechts een stuk van den Bijbel, maar heel den Bijbel zien als het Woord van God, d e W a a r h e i d.

VIII. Dat nu echter niet alle deelen der Schrift door den mensch, die het Testimonium S. S. bezit, even spoedig als Gods Woord herkend worden, dit vindt zijn oorzaak hierin dat:

a. Het licht der Waarheid Gods in elk Schriftgedeelte niet even duidelijk straalt, en

b. De mensch, die door de werking des Heiligen Geestes den zin ontving om Gods Woord als zoodanig te herkennen, van dat vermogen niet altijd een even ijverig gebruik maakt.

IX. Dit laatste dringe elk kind van God om zich met al den ernst en al de kracht van zijn herboren hart te wijden aan het onderzoek der Heilige Schrift; dan zal het allengs Gods licht zien, Gods stem hooren, ook daar waar het vroeger niets vond dan woorden, als in elk ander geschrift.

X. Deze beschouwing van het T. S. S. is van zeer groote beteekenis. In de eerste plaats wordt het bij een dergelijke beschouwing ten eenenmale onmogelijk om in dit Testimonium te zien de „g r o n d d e s g e l o o f s",

en in de tweede plaats staan wij met deze beschouwing van het T. S. S. alleen sterk tegen allerlei valsche (al is het ook goed bedoelde) mystiek, waartegen wij ook in onze kringen telkens nog te worstelen hebben.

Aangaande referaat en debat kunnen we uit „De Wachter" en „De Standaard" het volgende mededeelen:

Wanneer wij hier spreken van het Testimonium Spiritus Sancti, dan hebben wij daarbij niet het oog op het Testimonium Generale, waaraan voor eenige jaren Dr Hepp zijn dissertatie heeft gewijd, maar dan denken wij daarbij aan het Testimonium Spiritus Sancti Speciale; en dan niet het T. S. S. speciale gelijk dat in de H. S. tot ons komt, maar gelijk het werkt in ons hart. Het T. S. S. alzoo waaraan wij gewoonlijk bij het noemen van dat woord denken.

Onder dit Testimonium Spiritus Sancti hebben wij te verstaan die werking des Heiligen Geestes in den zondaar, waardoor deze het vermogen, den zin ontvangt om de Heilige Schrift onmiddellijk te herkennen als het Woord van God en dus als de Waarheid;

terwijl het tevens den mensch zoo bewerkt dat hij geneigd wordt dat Woord, als het Woord van God te aanvaarden en er zich onder te buigen, om tenslotte den mensch er toe te brengen naar dat Woord, als het Woord van God, zijn gansche leven in te richten.

In den Bijbel, de H. S. hebben wij het Woord van God. Zoo dient die Bijbel zelf zich aan, zoo is het door de kerk aller eeuwen beleden, zoo beëaamt het elk kind van God. Dat is een heerlijke gedachte.

Maar hoe krijgen wij nu dienaangaande zekerheid, zekerheid dat dit werkelijk zoo is?

De eenige weg, die tot werkelijke zekerheid kan leiden is die van onmiddellijke evidentie. Alleen van die waarheden ben ik absoluut zeker, die zich onmiddellijk als zoodanig aan mij voordoen. Zoo is het ook met de waarheid, dat de Bijbel